

POLAZIŠTA

MLADI VJERNICI – – PROMICATELJI CRKVENE OBNOVE

Marko Pranjic

1. DRUGI O MLADIMA

„Ne gajim nikakvu nadu s obzirom na budućnost našega naroda ako ona bude ovisila o današnjoj lakomislenoj mladeži koja je nepodnošljivo bezobrazna i misli da sve zna. Kad sam ja bio mlad, učili su nas lijepim manirima i poštivanju roditelja. Ali današnja mladež želi uvijek biti u pravu i vrvi od kontestacija.”¹

„Današnja mladež voli luksuz, nedolično se ponaša, obezvređuje autoritet i ne poštuje starije te brblja kad bi trebala raditi, nedolično se ponaša za stolom, drži nogu preko noge i tiranizira roditelje.”^{1a}

„Mladež se zadovoljava prvenstveno tjelesnim požudama među kojima osjetilnost igra posebnu ulogu. Kod nje nadasve dominira laktašenje prema boljem društvenom položaju ne zazirući od prepotentnosti. Pri tome su mladi kurazni jer ih život još nije mlatnuo i puni su nade jer se još nikad u životu nisu razočarali. Odgaja ih kompromis a ne vlastito životno iskustvo. Oni daju prednost društvu jednakih i pred čime drugim. Za mlade je budućnost duga a prošlost jako kratka. Sve njihove zablude nalaze svoj korijen u pretjerivanjima.”²

„Nije li veći dio naše mladeži takav da divlja zbog požude u sebi, da se tuče, da luta bez cilja tamo—amo te neodgovorno vrši svoju duž-

nost. Krivnju za ovaj nered snose roditelji... Općenito ne haju za svoje sinove i nije ih briga ako razuzdano i nećudoreдно lunjaju okolo stavljajući svoje dostojanstvo na kocku razuzdanošću, kockarenjem i bezbožnim kazalištem.”³

„U posljednje vrijeme mnogi su me roditelji molili za savjet. Priznaju i sami da ne znaju kako će dalje odgajati svoju djecu; a prvotna pokvarenost mladih postala je tako opća ljaga da izgleda da će se ovo pitanje trebati staviti javno na diskusiju kako bi se pronašli načini za poboljšanje situacije.”⁴

„Njemačka se mladež ne želi vezati, nemoćna je i nevjerna. Ne da se voditi i zbog mnogih stvari izložena je mamcu histerije i apsurdna. Nije joj do lojalnosti ni s obzirom na sebe ni s obzirom na društvo. Stvarno je nihilistička. Čut ćemo jednom o njoj, ali neće to biti lijepe vijesti.”⁵

Nema smisla dalje nabrajati. Svi ovi navodi svjedoče da su mladi uvijek bili problematični

1 Hesiod, 700 godina prije Krista.

1a Sokrat, 370 godina prije Krista.

2 Aristotel, 380 godina prije Krista.

3 Ivan Zlatousti, 300 godina poslije Krista.

4 John Locke, 1690.

5 Erich Fromm, 1964.

za odrasle. Stalno se na mladež žalilo, uvijek se zbog nje jadikovalo. Pa i naše vrijeme ne štedi u „ukrasnim” pridjevima s obzirom na današnju mladež. Nazivaju ih dronjcima, bezobraznim, neotesanim, neodogojenim, razmaženim, prljavim, neodgovornim, uličarima, lupežima, rokerima, pankerima i bojim se da ne bih došao na kraj ako bih ovako nastavio i sat vremena lijepiti na mlade etiketu za etiketom. Ako su mladi stvarno takvi, što se od njih može očekivati?

2. RAZBORITOST U PROSUĐIVANJU MLADIH

Čini mi se da bi trebalo biti puno trezveniji u prosudbi o mladima. Usudio bih se reći da današnji mladi nisu ništa gori od prijašnjih mladih koji su bili protestni krik onoga vremena. Svako vrijeme ima svojih tlačitelja i svako vrijeme ima svoje vriskače koji reagiraju na tlaku. Zависи tko i kako pritišće. Zato protest, kontestaciju i osporavanje mladih pokušati analizirati i procjenjivati bez uvida na one koji stvaraju takvu situaciju – stvarno je nerealno, nekorektno i nepošteno. Svatko ima pravo na svoje dostojanstvo i na svoju autodefiniciju. Da se upozna mlade, nije dovoljno slušati ono što o njima govore odrasli, nego i mladima, barem na trenutak, treba posuditi uho i pokušati ih saslušati iz njihove kože.⁶ Vjerojatno je Hesiod imao povoda za strah pred budućnošću svoga naroda gledajući mlade oko sebe, ali isto tako nije mogao opovrći činjenicu da kakvi god su ti mladi, ipak na njima ostaje budućnost. Znak je starosti i pomalo senilnosti kad se čovjek vraća u svoju prošlost kako bi je drugome stavio pod nos kao uzor. Očito je da je teren pod nogama postao nesiguran i zato se pribjegavalo onome na kojem se tako sigurno i pouzdano stajalo. Hesiod iz svoje situacije promatra stanje. Za svoju mladost tvrdi da je bila lijepa, dobra. Koja je to mladost koja o sebi ne misli isto kad jednom ostari? Sukob generacija nije iznašao našeg vremena. On je bio i postojao uvijek. Odrasli su stalno tvrdili da imaju pravo na vlast i odlučivanje, dok su si mladi pridržali pravo kritiziranja i osporavanja gledišta odraslih. To je čista biološka pojava kojoj se uz najbolju volju ne

može umaći. Ne vidim razloga zašto kao takva ne bi i dalje postojala. Ako se želi život, onda se nužno mora imati dva različita nabijena pola koja uzrokuju i omogućuju život. Učmalost je najveći neprijatelj zdravog života. Da ta nutarnja borba koji put stavi u krizu autoritet vladajućih – bili to roditelji ili netko drugi – što konstatiraju i Sokrat i Locke, to je logika izravnavanja računa među dva „pola”. Jedni u svojoj vlasti žele svoj mir dok se drugi s lišenosti vlasti ne žele pomiriti. Kad se pak ovi drugi ne mogu probiti na površinu zbog jakih „mehanizama” obrane vladajućih, onda se nutarnja energija „podloženih” nužno izražava na drugom području gdje je proboj jednostavniji ali ne zato manje opasan i po mlade i po stare: pribjegavanje dokolici, luksuzu (Sokrat), osjetilnosti (Aristotel), razuzdanosti, nečudorednosti, kockarenju (Zlatousti) i to dosta organizirano barem kao pojavnost – pribjegavanjem društvu jednakih (Aristotel). Nije posve bezazlena ni tvrdnja Ivana Zlatoustog da „krivnju za ovaj nered snose roditelji”, doduše s nešto drukčijim naglaskom koji otkriva potrebu „čvršće ruke” koja bi mogla stvar dovesti u red. Međutim, suvremeni su roditelji izgubili vjeru u takvu ruku pa priznaju Johnu Locku da „ne znaju kako će dalje odgajati svoju djecu” koja se, kao što kaže Erich Fromm, ne žele obvezivati, neloyalna su prema sebi i drugima te su kao takva stalno izložena hysteriji i apsurd. Locke predlaže da se problem stavi na javnu diskusiju. Eto, tu je, pa se i mi javljamo za riječ.

3. NAŠ KUT GLEDANJA

Mi želimo stvar promatrati pod jednim određenim vidom šansi i mogućnosti mladih s obzirom na Crkvu i nade Crkve s obzirom na mlade. Zato, ostavit ćemo po strani tematiku proučavanja javnog mnijenja o mladima, koja bi mogla biti jako zanimljiva ali bi nas ipak odvela malo predaleko. Krenut ćemo od jednog istraživanja koje je provela njemačka Crkva među mladima.

⁶ Usp. CASEL G., *Die Lebenswelt von jugendlichen in der Bundesrepublik heute*, u: Katechetische Blätter 109(1984), 11, 776–788.

3.1. Stanovište mladih prema Crkvi

Bilo im je postavljeno pitanje njihova odnosa prema Crkvi. 26% izjasnilo se da su u dobrim odnosima s Crkvom. 49% formuliralo je svoje stanovište kao: „ide nekako”, a 16% njih izjasnilo se razočaranim u Crkvu. Zanimljivo je konstatirati što je razlog njihova razočaranja. 32% razočarao je župnik, 29% razočaralo je ponašanje pojedinih članova Crkve, a 17% razočarano je ponašanjem najužih suradnika župnika. Što sve priječi dobar odnos mladih prema Crkvi? 6+ kaže – crkveno stanovište prema antikonceptivnim sredstvima; 53% – novonastali oblici pobožnosti; 51% – slijepo obdržavanje predaje; 48% – pitanja seksualne naravi, a 40% – crkveno bogatstvo. Što mladi očekuju od Crkve? 66% – mogućnost da se susretnu i upoznaju; 57% – mogućnost zajedničkog preuzimanja zadataka; 55% očekuje od Crkve ambijent u kojem će se ugodno osjećati. Kad su zapitani za mogućnost suradnje, 43% njih prihvaća suradnju, a 20% je uskraćuje. Što se pak mladima sviđa na Crkvi? 37% kaže – to što se Crkva obnavlja i mijenja; 27% – što nudi osjećaj zajedništva; 19% – što se Crkva zalaže za slabe i ugrožene; 11% – što u njoj prepoznaju Krista. Upitani o vjeri, 58% vjeruje u neko uzvišenije biće; 43% vjeruje u život poslije smrti; 63% vjeruje da se vjera i znanost ne isključuju. Njihova pitanja Crkvi: 37% – postoji li život poslije smrti? 31% – što znači vjera za čovjeka 20. stoljeća? 31% – zašto Katolička crkva mora biti jedina prava Crkva? 30% – kako se može poboljšati svijet i društvo? 29% – kako se kao moderan čovjek može biti vjernik?⁷

3.2. Neke posljedice

Istini za volju, ove odgovore nisu davali naši mladi, ali ipak vjerujem da se u mnogima od njih prepoznaju pa kao takvi mogu biti osnova i našeg razmišljanja. Iz cjelokupnog upitnika proizlazi kao očita činjenica da mladi doživljavaju Crkvu kao nešto što postoji izvan njih. Oni s njom mogu surađivati, mogu se prepoznati u nekim njenim nastojanjima, mogu dijeliti njeno mišljenje s obzirom na ovaj ili onaj životni problem, mogu joj postavljati pitanja ili je pre-

koravati, ali ono što je po mojem sudu najdramatičnije jest to da se mladi rijetko, rekao bih gotovo nikada ne smatraju Crkvom. Oni koji ne osporavaju Crkvu smatraju se u Crkvi, ali ne i živom Crkvom. Koliko god Drugi vatikanski sabor, a naročito posaborska teologija, nastojali da su u Crkvi svi ravnopravni bez obzira na dob premda postoje različite funkcije,⁸ ipak još uvijek u praksi u glavama mnogih klerika a i mnogih mladih nije došlo do znatnijeg preokreta u tom smislu. Crkva su papa, biskupi, svećenici, a svi drugi mogu se ili ne moraju slagati s tom Crkvom. Vjerujem da je to jedna od najvećih nepravdi koja se čini BOŽJEM NARODU, naime da ga dijele po kriteriju vršenja službi. To je model koji već stoljećima prožima cjelokupnu crkvenu strukturu a nazivaju ga „piramidalnim”⁹, „pravnim modelom”, „pravno-povijesnim”¹⁰, „hijerarhijskim”, ili u najnovijoj teološkoj literaturi „predsaborskim”.¹¹ Osnovna mu je karakteristika da cjelokupni narod Božji dijeli u dva gotovo nespojiva sloja: hijerarhiju i narod, pastiri i stado, Crkva koja poučava i ljudi koji slušaju. Hijerarhija je aktivni i odgovorni element, dok je narod prvenstveno pasivan. Zbog toga su laici, u ovom slučaju mladi, smatrani prvenstveno predmetom i pastoralnom brigom njihovih pastira te ih se pripušta sudjelovanju i suradnji samo kao izvršitelje unaprijed skrojenih planova i programa.

Ovaj model shvaćanja i poimanja Crkve ne omogućuje razvijanje različitih karizama i služba koje nisu ređeničkog karaktera. Pod tim vidom Crkva je silno osiromašena. Tko zapravo ima pravo priječiti umnažanje „primljenih talenata”? Ako Gospodin poziva u Crkvu svoju

⁷ Usp. SCHILLING J., *Kirchliche Jugendarbeit in der Gemeinde*, Kösel, München 1979.

⁸ Usp. ZOVKIĆ M., *Crkva kao narod Božji*, KS, Zagreb 1976; ŠKVORČEVIĆ A., *Shvaćanje i ostvarenje Crkve u našoj katehezi*, u: *Kateheza VII* (1985) 4, 41–56.

⁹ Usp. SARTORI L., „Chiesa”, u: BAUER J.–MORALI C., (izd.), *Dizionario teologico*, Cittadella, Assisi, 1974, 108–109.

¹⁰ Usp. MONDIN B., *Le nuove ecclesologie. Una immagine attuale della Chiesa*, Paoline, Rim 1980.

¹¹ Usp. EXELER A., *Glauben mit Zukunft*, Ludwig Auer, Donauwörth 1974.

ljude različitih „profila” i različitih „sklonosti”, onda to čini prvenstveno zbog toga jer zna da je Crkvi nešto takvo potrebno. Ako pak određeni elementi priječe da nove i drukčije kvalitete dođu do izražaja, onda u najmanju ruku čine Crkvu siromašnijom, jednoličnijom i zbog toga za mnoge neperspektivnom. Zato nije čudo što mladi ljudi, osjećajući u sebi „zov” za posebnim poslanjem, pribjegavaju strukturama koje nisu pod crkvenom „kapom”.¹² Da li ih zbog toga treba smatrati manje dobrima, manje pouzdanima, manje kristovskima? Mnogi mislioci u Crkvi bavili su se ovim pitanjem i došli su do zaključka da postoji neka Kristova crkva i izvan „službene” Crkve. Oni ih nazivaju anonimnim kršćanima. To su dakle ljudi koji djeluju kristovski ali, što svojom što tuđom voljom, izvan postojećih crkvenih struktura. I ovdje se ostvaruje Ivanova tvrdnja: „Duh puše gdje hoće”. Staro preusko shvaćeno načelo: „Nulla salus extra Ecclesiam” (Nema spasa izvan Crkve) premisslja se u smislu da postoji spas i izvan određenog poimanja Crkve. Tome se ne trebamo čuditi. Ako se crkvenost apsolutno veže uz povijesne oblike koji su smišljeni kao forma a ne kao sadržaj Crkve, onda nikakvo čudo ako ne postoji fleksibilnost, pa neki zbog krutih forma okreću leđa određenom koncipiranju Crkve. Ne slagati se s koncepcijom ne znači u isto vrijeme prezirati i sadržaj, premda kod mnogih ljudi postoji mentalitet da su, odrekavši se forme, samim tim prestali biti promicatelji konkretnih sadržaja.¹³

4. POSLANJE CRKVE

Ovo nas razmišljanje postupno uvodi u vrlo zamršen problem s kojim se moramo sučeliti bez odlaganja jer se tiče mnogih koji smatraju da su u Crkvi a i onih koji misle da su izvan Crkve. Što je Crkva i zbog čega ona postoji? Ona je prije svega narod Božji¹⁴, saziv vjerujućih u Krista¹⁵, otajstvo Božje ljubavi koje se objavljuje i djeluje.¹⁶

Nigdje II. vat. sabor ne pripisuje isključivo pravo crkvenoj hijerarhiji da se samo ona smatra Crkvom, nego je unutar Crkve, na službu Crkve, animator, promicatelj i koordinator crkvenog djelovanja. Dok drugi – većina – isto

tako imaju svoje mjesto, svoju dužnost i svoja prava. Nitko im to ne može osporiti niti ih u tome prikratiti. Crkva nastupa kao jedinstvena cjelina, narod Božji, kako je rado naziva II. vat. sabor. Po Kristovoj želji u njoj nema drastičnog razlikovanja na: muško i žensko, staro i mlado, prvo i posljednje, ovlašteno i obespravljeno... nego „vi budite braća među sobom”. Zato nema ni „Crkva i mladi” kao da bi Crkva bila jedno a mladi drugo, kao da bi Crkva bila za sebe cjelovita bez mladih i kao da bi kršćanski mladi mogli biti necrkva.¹⁷ Nema nikakvog smisla dijeliti Crkvu na ove i one, hijerarhiju i narod, mlade i odrasle. Crkva su svi koji su povjerovali na Gospodinovu riječ i koji su prihvatili zadatak da svijetu navijeste i uprisutne kraljevstvo Božje. Upravo zato nema velike osnove stvarati podjele u Crkvi. One mogu biti stvar čisto metodološkog prosljeđa radi lakšeg sagledavanja ovog ili onog problema, ali ne konstitutivnog, kao da bi Crkva mogla postojati bez ovih ili onih. Pod tim vidom ne treba govoriti o „mladima i Crkvi”, nego o tome što Crkva, koja u sebi ima i mlade, nudi onima koji nisu Crkva.¹⁸ Koji su njeni načini djelovanja? Koje su mogućnosti vrednovanja različitosti i raznolikosti unutar Crkve itd.?

4.1. Crkva u službi kraljevstva Božjeg

Crkva nije svrha samoj sebi. Ona je u službi Božjeg nacрта s obzirom na čovječanstvo, koji u mnogočemu nadilazi granice crkvene stvarnosti i njenog djelovanja, a u Bibliji se predstav-

12 Usp. Dinger W.–Volk R. (izd.), *Heimatlos in der Kirche? Probleme heutiger Jugendpastoral*, Kösel Verlag, München 1980.

13 Usp. THOME A., *Die experimentierende Jugend auf der Suche nach neuen Normansätzen und Verbindlichkeiten*, u: *Religionspädagogik an berufsbildenden Schulen VI*(1974)1,1–11.

14 LG, 9–13.

15 LG, 2.

16 GS, 45.

17 Usp. SEVISO B., *Edificare la Chiesa. La teologia pastorale e i suoi problemi*, LDC, Torino 1982.

18 Usp. SEYDEL J., *Jugend ohne Kirche? Entwicklung eines regional Jugendpastoralplanes*, Benziger V., Zürich–Einsiedeln–Köln 1974.

lja kao obnova svih stvari u Kristu, spasenje, oslobođenje, izgradnja Kristova tijela itd. To je zapravo Božji plan koji se po Kristu a snagom Duha Božjeg događa u povijesti u svrhu potpunog promaknuća i oslobođenja čovječanstva a sažet je u teološki izričaj: Božje kraljevstvo. Kao takvo ono je „utopija ljudskog srca” i vrhovno mjerilo svake crkvene djelatnosti.¹⁹ Crkva kao sakrament Kraljevstva ne poistovjećuje se s Božjim kraljevstvom, nego „postavlja klicu i početak toga kraljevstva na zemlji”.²⁰ Ona je „sakrament ili znak i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijelog ljudskog roda”.²¹ Služi tom općem nacrtu kao „misijski narod” ili narod svjedoka koji je poslan da navješta svijetu i da svjedoči dolazak i obećanje Kraljevstva, kojemu u isto vrijeme predstavlja i prvinu. To je ujedno osnovni kriterij crkvene djelatnosti koja ne ide za samoostvarenjem Crkve, njenim samoočuvanjem ili dokazivanjem u svijetu, nego se usredotočuje prema planu koji je nadilazi i određuje smisao njenog postojanja. U tome kršćanska zajednica, u svojoj svojoj raslojenosti s obzirom na dob, na funkcije, na kulturu, stupanj svijesti pripadnosti... otkriva konačni smisao svakog svojeg zalaganja, naime, ostvarivanje vrednota Božjeg kraljevstva kao što su: sloboda, bratstvo, mir, jedinstvo.²²

4.2. Profili crkvenog služenja Božjem kraljevstvu

Imajući ovu dimenziju crkvene djelatnosti pred očima, koja je na žalost tijekom povijesti bila često puta, zbog kojekakvih razloga, vrlo zasjenjena a tim i „laička komponenta” Crkve jako potisnuta, od velike je važnosti da se ona ponovno izvuče na svjetlo.²³ Naime, Crkva i crkvena djelatnost svedeni su na uski krug događaja koji laičkom elementu u Crkvi, u ovom slučaju i mladima, ne obećava gotovo nikakvu perspektivu. Riječ je o liturgijskom i kerigmat-skom (navještajnom) služenju Crkve Božjem kraljevstvu. To su dvije komponente koje su dobrim dijelom svojstvene kleričkom elementu u crkvenoj strukturi i svako prenaplašeno uključivanje laika, bilo zato što oni na tome inzistiraju ili što to od njih drugi traže, može voditi u klerikaliziranje Crkve, jednostavno zato jer ta

područja ne osiguravaju dostatan prostor za angažiranje cjelovitog laičkog potencijala. Postoje i druge djelatnosti crkvene prakse koje su po svojoj naravi nekako bliže, premda ne isključivo, laičkom elementu: cijela lepeza diakonalnog i koinonalnog događanja u Crkvi. Upravo zato da bi se u laicima, ovaj puta mladima, posvijestilo da su oni živi udovi Crkve, da bez njih nema Crkve, da je izostanak njihove aktivnosti silan gubitak za Crkvu, da nedostatak njihovog izravnog zalaganja u Crkvi znači klerikalizaciju Crkve što sigurno Gospodin ne želi, traži od nas povratak cjelovitom spektru osnovnih djelatnosti.

4.3. Odnos Crkve prema svijetu

U toj perspektivi treba ponovno premisliti i odnos Crkve prema svijetu kao što to čini i II. vatikanski sabor. Svijet se ne smije više smatrati protivnim zahtjevima Božjeg kraljevstva niti jednostavnom platformom primjenjivanja spase-nja koje se nudi po Crkvi, nego ga treba vrednovati kao mjesto ostvarivanja Božjeg kraljevstva i tako jednom zauvijek nadići logiku suprotstavljanja ili instrumentaliziranja svijeta. Odnosni modeli kao što su „svijet u Crkvi”, „svijet za Crkvu” i „Crkva i svijet”²⁴ jesu određena poimanja koja bi već pomalo trebala nadići. Djelatnici crkvene prakse, klerici i laici, sa svim svojim specifičnostima ne smiju ići za tim da ugrožavaju autonomiju pojedinim vrednotama (svijet u Crkvi), niti za tim da se određene stvarnosti promiču samo zato jer služe nekim „religioznim” interesima (svijet za Crkvu), niti njegovati dualističko poimanje koje promatra svijet i Crkvu kao kompletne i gotovo suprotne stvarnosti što žive od suprotstavljanja i nepovjerenja (Crkva i svijet). Bolje je govoriti o Crkvi u svijetu i za svijet, o Crkvi kao sastavnici

¹⁹ Usp. ALBERICH E., *Kateheza i crkvena praksa*, KS, Zagreb 1986.

²⁰ LG, 5.

²¹ LG, 1.

²² Usp. ALBERICH E., *nav. dj.*

²³ Usp. z ovkić M., *nav. dj.*

²⁴ Usp. ALBERICH E., *nav. dj.*

svijeta u službi uspjeha i preoblikovanja čitavog svijeta.²⁵ Ona, kao što kaže GS 40b, „hoda zajedno s čitavim čovječanstvom i sa svijetom proživljava istu zemaljsku sudbinu; ona je kao kvasac i takoreći duša ljudskog društva koje ima da se u Kristu obnovi i preobrazi u Božju obitelj.”

Gledajući sa stanovišta crkvene prakse čiji su nosioci i laici i klerici, dakle NAROD BOŽJI, bez obzira na dob i funkciju, znači da Crkva ne treba djelovati u svijetu da bi sačuvala i uveličala samu sebe, nego da bi potaknula rast svijeta prema Božjem planu, da bi svijet učinila ljudskijim i sličnijim osnovnom nacrtu Božjega kraljevstva.²⁶

4.4. Crkva – vidljivi znak Božjeg kraljevstva

Da se ne bi stekao dojam čistog horizontalizma na području crkvene prakse, treba reći da se zalaganje Crkve kao služiteljice Božjeg kraljevstva ne sastoji samo u suradnji sa svima kojima je stalo do promicanja čovječanstva. Crkva je svjesna i da je čuvarica „otajstva” što ga je Bog objavio u Kristu i da je kao takva poslana rasvijetljivati, voditi i činiti plodnom ljudska nastojanja da bi svjesno gradili Božje kraljevstvo među ljudima. Po tome je Crkva sakrament, vidljivi znak Božje želje i Božjih nastojanja oko čovječanstva; ona je sakrament Božjeg kraljevstva. Ideal Kraljevstva, čija je klica i početak Crkva kao takva, postaje prisutan i vidljiv (sakramentalan!) u svijetu u četiri temeljna oblika crkvene djelatnosti:

– **DIAKONIJA:** diakonalna Crkva ostvaruje Božje kraljevstvo služeći se kriterijima djelotvome ljubavi;

– **KOINONIJA:** koinonalna Crkva saživjela je Božje kraljevstvo u bratstvu i zajedništvu;

– **KERYGMA:** kerigmatska Crkva naviješta, propovijeda i promiče Božje kraljevstvo čineći da po riječi Božjoj raste i dozrijeva vjera u zainteresiranima;

– **LITURGIJA:** liturgijska Crkva slavi u svojim svečanim obredima, na momente služeći se riječju kao interpretacijom, zaživljeno Božje kraljevstvo.²⁷

U tim djelatnostima Crkva se predstavlja svi-

jetu kao mjesto služenja, mjesto bratstva, mjesto smisla i mjesto slavlja što su uostalom četiri osnovne karakteristike ljudskog bivovanja. Diakonija (služenje) što ga nudi Crkva, ukoliko je dosljedna samoj sebi i svom poslanju, odgovara dubokom zahtjevu ljudi i naroda da pronađu alternativu gospodarenju, nasilju, egoizmu, samodopadnosti, koji truju zajednički ljudski život. Na taj način Crkva, to smo mi bez obzira na dob i našu službu unutar Crkve, čini vjerodostojnim evandeoski navještaj Boga „koga se nije kao plijena držao svoje jednakosti...” Boga koji „nije došao da mu služe...” Boga „koga čini da sunce izlazi nad dobrima i zlim...” Boga koji „nas je prvi uzljubio...” Znak diakonije u tolikoj mjeri zahvaća u srž nacrt Kraljevstva da se očituje kao najpresudniji i najvažniji (usp. Mt 25,31–46), kao test autentičnosti Crkve. Po svojoj strukturi najbliži je laičkom elementu u Crkvi i kao takav mora će se revalorizirati. To je neiscrpno područje laičkog svjedočenja Crkve i više nego drugdje vjerujem da bi bilo najbolje ovdje tražiti adekvatno mjesto mladima u Crkvi. Mislimo da smo mlade aktivirali i angažirali kada uspijemo da nam u crkvi čitaju, predvode pjevanje ili molitvu vjernika. To je sigurno dobro, ali to su tek neki oblici laičkog angažiranja i to na području „liturgijske” Crkve.²⁸

Koinonalna (zajedničarska) Crkva na poseban način podvlači svoje sakramentalno služenje Božjem kraljevstvu kroz prizmu zajedničarenja što odgovara ljudskoj čežnji za bratstvom, mirom, zajedništvom i priopćavanjem. To je ujedno alternativa nejednakosti, ratu, podijeljenosti i zatvaranju u vlastiti geto. Koinonija je znak suživota pomirene i sjedinjene braće; prihvaćanje svih osoba i poštivanje slobode i izvornosti svijetu. Pred društvom u kojem prevladava častoljublje, želja za vlašću, sustavno iz-

25 Usp. KASPER W., *Elemente einer Theologie der Gemeinde*, u: *Lebendige Seelsorge* 26(1976)5, 280–296.

26 Usp. LEHMANN K., *Was ist eine christliche Gemeinde?* u: *Internationale Katholische Zeitschrift Communio* 2(1972)6, 481–497.

27 Usp. ALBERICH E., *nav. dj.*

28 Usp. SEYDEL O., *Kirchliche Jugendarbeit. Freiraum und Konflikt*, W. Kohlhammer W. Verlag, Stuttgart 1974.

rabljivanje slabijeg i izloženijeg; pred zakonima koristi i nehumane učinkovitosti, u svijetu koji je rastrgan podjelama i sebičnošću, kršćani, ponavljam, bez obzira na dob i službu unutar Crkve pozvani su da svjedoče „utopiju” Kraljevstva bratstva i mira, nudeći prostore slobode i razumijevanja, iskrene ljubavi i poštivanja prava svih ljudi.²⁹

I ovaj oblik crkvene prakse jako je blizak laičkom elementu, ali ništa manje zaboravljen ili zapostavljen od onog prvog. Osvještavanje i angažiranje mladih laika kao žive sastavnice integralnog tijela Crkve treba gledati svoju perspektivu i svoju budućnost u ovome smjeru ne ispuštajući iz ruku ono što su dobili na području „liturgijske” odnosno kerigmatske Crkve. Prava je šteta što pod tim vidom ima relativno malo razmišljanja na području teologije i najvjerojatnije zbog toga su relativno blijedo ucijepljene u svijest i klerika i laika. No to svakako nije razlog da se ne bi išlo u ovome smjeru. Upravo to i jest cilj razmišljanja koje svoju osnovu nalazi u crkvenoj praksi ili još bolje u mogućnosti proširivanja pojma crkvene prakse.

Kerigmatska (navještajna) Crkva očituje se u svijetu kao osloboditeljska i kao znak (sakrament) tumačenja života. Ako današnji čovjek, možda kao nikad dosad u povijesti, traga za smislom svojeg bivanja, strahuje pred najezdom zla što ljude vodi k fatalizmu i beznađu, kršćani, opet ponavljam, bez posebnog osvrta na funkciju unutar Crkve, pozvani su da budu nositelji nade, „protivnici besmisla a proroci smisla”³⁰ osnivajući svoju nadu na osobi Isusa Krista koji naviješta ostvarenje Božjega kraljevstva u punini. Naviještanje je znak otvorene riječi bremenite proročkom snagom koja ne uzmiče pred prijetnjama te kao takva oslobađa, prosvjetljuje i tumači pojedine životne situacije. Ona je ujedno znak nade, konkretna je jer je utjelovljena u pojedine narode kroz njihove kulture. Tijekom povijesti ova crkvena djelatnost bila je većinom vezana uz klerički oblik crkve premda, objektivno govoreći, prva Crkva, kao što kažu istraživači Božjeg kraljevstva bila je mahom laička i laici su bili zapravo misionari i promicatelji među ljudima. Stoljeća su učinila da se propovijedanje, odnosno naviještanje striktno vezalo uz klerički element. No nije re-

čeno da tako mora ostati. Svakako, naviještanje pretpostavlja određeni stupanj teološke kulture, ali služba riječi ne sastoji se samo od propovijedanja odnosno tumačenja Božje riječi. Nije uza svako propovijedanje vezano „proroštvo” u suvremenom tumačenju ovog izražaja, naime, proroštvo kao izgrađivanje zajednice. Ako se izgrađivanje zajednice uzme kao kriterij naviještanja, onda sigurno niti ovaj oblik crkvene službe nije dalek laičkom elementu, a pogotovo mu nije daleko prokazivanje ili pak prosvjetljivanje na osnovi Božje riječi. Naša služba riječi često se svodi na čitanje Božje riječi pod liturgijom, na homiliju ili na katehetsko izlaganje. Nisu to stvarno jedini oblici, kao što smo gore dali naslutiti, služenja riječi. Dakle i na ovom području otvaraju se mogućnosti međusobne suradnje između kleričkog i laičkog elementa u Crkvi, a sve u svrhu izgradnje Božjeg kraljevstva među ljudima.³¹

Kad je pak riječ o liturgijskoj Crkvi, onda se prvenstveno misli na obrednički oblik, odnosno trenutke slavlja kršćanskog iskustva oslobođenja, bratstva, mira i jedinstva. On isto ima svoje uporište u ljudskoj potrebi, te kao takav odgovara zahtjevu da se životu raduje, da ga slave i da ga kao takav promiču. Ovaj oblik crkvene djelatnosti jest alternativa kruto racionalnom i strogo ukalupljenom poimanju života. U svijetu koji suzbija slobodu izjašnjavanja i izricanja, kršćanska je zajednica pozvana (premda i ona zna pasti u iste vode) uspostaviti prostore i stvoriti načine gdje se život i povijest proslavljaju, ponovno posvješćuju kao mjesto ostvarivanja Božjeg kraljevstva.³² Po sakramentima, naročito po euharistiji, kršćanske zajednice slave puninu navještaja koji nam je dan u osobi Isusa Krista. Vrednote Kraljevstva kac

29 Usp. KNOCKAERT A.—VAN DER PLANKE C., *L'éducation aux valeurs en catéchèse*, u. *Lumen vitae* 37(1982)2, 173–185.

30 Usp. RICOEUR P., *I compiti della comunità ecclesiale nel mondo moderno*, u: AUBERT R. i drugi, *Teologia del rinnovamento*, Cittadella Assisi 1969, str. 166., kod ALBERICH E., *nav. dj.*

31 Usp. ALDAZABAL J., *Preguntas a la catequesis desde la liturgia* u: *Actualidad catequética* 102–103(1981) 71–82.

32 Usp. MATEOS J., *Cristiani in festa. Per un cristianesimo adulto*, Dehoniane, Bologna 1981.

što su mir, bratstvo, ljubav, pravda unaprijed se mogu predokusiti u konkretnosti slavlja koja ih očituju i rađaju.

I ovo crkveno služenje u svrhu stvaranja i promicanja Božjeg kraljevstva među ljudima, koliko god povijesno bilo vezano uz klerički element Crkve, ipak ostavlja prilično prostora i za laike. Trebalo bi stvarno ići za tim da naša liturgijska okupljanja budu uistinu susreti, izvori radosti i podrške, prilike za izmjenjivanje duhovnih i materijalnih darova i nadarenosti. Trebalo bi tražiti forme koje takve ljudske potrebe mogu zgodno izraziti i oplemeniti. Trebalo bi liturgiji vratiti dušu koju će sudionik osjetiti, prihvatiti kao nešto što mu obećava blizinu.³³ Kaniti se teatralnosti, pasivnosti, anonimnosti, bezizražajnosti što sigurno nije bilo svojstvo liturgije prve Crkve koja je znala ustvrditi: „Mi ne možemo bez toga!” Nama je danas najveći problem kako uvjeriti sebe i druge da je to potrebno i da se bez toga ne može biti potpuni kršćanin. Na žalost, tu se pribjelo zakonu i propisu kojemu je izvučena duša i polet. Spasili smo propis, ali smo ostali hladni. Ne bi li i na ovom području mladi imali što reći? Kako su koji put organizirana „profana” slavlja na koja ljudi idu s radošću, sudjeluju oduševljeno i vraćaju se obogaćeni. Nisu li ta slavlja dobrim dijelom zamijenila ona liturgijska. Zbog očuvanja sakralnosti, liturgijskog, žrtvovano je ono bitno, naime to da zajednica slavi, da se raduje, da se lijepo osjeća, da je to osobno i na zajedničkom planu obogaćuje. Bojimo se da se stvar ne izrodi i ode u druge vode. A što ako je već otišla? Izgleda da je to postalo područje koje se treba samo prenositi pa makar kao takvo i ne bilo više znakovito.

4.5. Odnos među crkvenim djelatnostima

Budući da smo se na početku, što se tiče odnosa Crkve i svijeta, opredijelili za model „Crkva u svijetu i za svijet” služenjem vrednotama Božjeg kraljevstva koje je bilo i dalje ostaje razlog crkvenog bivovanja te smo izdvojili četiri osnovna načina tog posluživanja Kraljevstva (diakonia, koinonia, kerigma, liturgia), sada se pitamo kakav je odnos među tim crkve-

nim djelatnostima? Prije svega ove crkvene službe, kao što smo vidjeli, ne mogu se odvajati kao apsolutno za sebe postojeće stvarnosti niti se mogu apsolutno pripisivati ovom ili onom sloju Božjega naroda. Tek kao organski skup očituju kršćansko iskustvo u njegovoj cjelovitosti. Ipak i među ovim službama postoji nekakva ljestvica vrednota. Ako se kao mjerilo za prosuđivanje uzme konačni cilj: Božje kraljevstvo, onda se zasigurno može reći da diakonia i koinonia zaslužuju prvenstvo u crkvenoj praksi, naime, ove su na određeni način nosioci temeljnih zahtjeva Božjeg nacrt: jednakosti, bratstva i zajedništva. U njihovoj ulozi znaka (sakramenta) može se reći da već sadržavaju „res sacramenti”, stvarnost koju označuju, dok kerigma i liturgija mogu biti lakše shvaćene, premda ne isključivo, na liniji znaka, tj. kao „sacramentum”. To znači da se Crkva u svijetu, kao navještaj Božjeg kraljevstva, više određuje po onome što čini i što jest, s obzirom na ljubav i bratstvo, negoli po onome što kaže i što slavi. Ipak trebalo bi jako pripaziti da se prve službe ne bi slučajno smatralo „vremenskim” ili „profanim”, a druge „duhovnim” ili „vjerskim”, pa prema tome i isključivo namijenjenim ovoj ili onoj sastavnici Božjeg naroda, naime, kleričkoj, odnosno laičkoj. To bi bilo očito dualističko poimanje koje gubi iz vida da je kriterij procjenjivanja crkvene prakse njen odnos prema vrednotama Božjega kraljevstva a ne prema raspodjeli funkcija u Crkvi.³⁴

5. TRADICIONALNO POIMANJE PASTORALA

Cjelokupno ovo naše razmišljanje dovelo nas je do toga da barem, ako ne već na području prakse a ono na području teorije, uvidimo razlike između „tradicionalnog” pastoralala Crkve i onoga kakav bi on morao izgledati obnovljen u suvremenoj Crkvi. Pokušajmo detaljnije sagle-

³³ Usp. DI SANTE C., *Il rinnovamento liturgico: problema culturale*, Dehoniane, Bologna 1978.

³⁴ Usp. HANSEMANN G., *Religiöse Erziehung heute. Vom Vorschulalter zum Erwachsensein*, Styria Verlag, Graz–Wien–Köln 1976.

dati ovaj problem te izvući ono bitno što može biti baza novoj crkvenoj pastoralnoj praksi.

Tradicionalni pastoral Crkve išao je nekako za tim da Crkva bude središte društva i kao takva jedina posjedovateljica istine i na određeni način „gospodarica” spasenja, praktično se poistovjetivši s Božjim kraljevstvom. Njeno djelovanje bilo je centripetalne naravi, tako organizirano da se sve privlači sebi, da se sačuva pripadnike i da se povrati „odmetnule”, ljubomorno braneći svoje položaje i utjecajne prostore. Više je bila zabrinuta za svoje dobro nego za dobro svijeta. Pastoral je bio prožet nepovjerenjem i određenom osudom nekatolika, nekršćana i nevjernika. Otvoreno se suprotstavljao svijetu i suvremenoj kulturi izdvajajući se i kleričko zatvarajući, jačajući i braneći vlastite institucije uz rizik suparništva i paralelizma s institucijama civilnog društva.

Na području crkvenih službi davana je prednost liturgijsko-sakramentalnom pastoralu na taj način što se zdušno poticalo vjernike na religioznu praksu, išlo se za tim da se ima što veći broj „praktičnih” vjernika što je na određeni način predstavljalo ideal pastoralnog zalaganja. Kerigma se uglavnom svela na katehiziranje djece i to u obliku pripremanja na pojedine sakramente te na propovijedanje gotovo isključivo u sklopu liturgijskih ili paraliturgijskih obreda. Koinonia je nekako svedena na župne granice i njima je dobrim dijelom uvjetovana. To su razna udruženja, bratovštine, čiji su cilj bile liturgijske manifestacije, odnosno dobrotvorni zahvati uskih razmjera. Diakonija je bila svedena na oblike pojedinačnog karitasa, dobrotvornih djela i konkretnog pomaganja trenutačne naravi. Cjelokupna ova aktivnost imala je uvijek pomalo liturgijsko-sakramentalni cilj. Pomoću toga ljude pridobiti i privući u Crkvu.

Što se pak tiče ustrojstva Crkve, očitovala se klerikalna polarizacija i institucionalna prevlast. Pastoralno djelovanje koncentrirano je u rukama klera odnosno vrlo malog broja laika koji su se dobro poistovjetili s kleričkim profilom crkvene djelatnosti te su obnašali čisto izvršne funkcije. Očito je da je u takvom pastoralnom obliku djelovanja institucionalni profil prevladao „karizmatički”, tako što je cjelokupnu aktivnost kontrolirao institucionalni autoritet.³⁵

6. NOVI PROFIL CRKVENE PRAKSE

S takvim profilom pastoralnog djelovanja, jasno, nije se moglo naprijed u svijetu koji su potresale razne i brze promjene. Trebalo je stvoriti novi profil crkvene prakse koji bi i kvalitetno poboljšao odnos između Crkve kao poslužiteljice i Božjega kraljevstva kao cilja crkvenog zalaganja. Jasno, ova nastojanja još uvijek su u fazi nastajanja, kolebanja, pokušaja pa i djelomičnih neuspjeha, tim više ako se uzme u obzir da svaka strana svijeta, svaka mjesna i pokrajinska crkva treba smisliti svoj izvorni pastoralni plan koji će odgovarati okolnostima iz kojih je nikao i kojima se nudi kao rješenje. Zato nije suvišno pokušati ocrtati sliku zahtjeva i potreba koji su najviše osjećaju u suvremenoj Crkvi, barem u njenim najosnovnijim konturama.³⁶

6.1. Crkva u svijetu i za svijet

Prije svega, novi pastoralni plan treba imati u vidu Crkvu koja će biti u svijetu i za svijet kako bi se nadišlo ekleziocentrično i centripetalno poimanje crkvene prakse. Crkva ne kao svrha samoj sebi, nego kao službenica Božjega kraljevstva, a kao takva promicateljica integralnog rasta čovjeka i čovječanstva. Svijet sa svojim problemima i svojim nadama predstavlja na određeni način „dnevni red” crkvene djelatnosti. Ako ovakvo pastoralno stanovište traži od Crkve da napusti oblike koji su vjekovima označavali njenu prisutnost u mnogim krajevima, da se liši starih sigurnosti, da otkloni privilegije koje je uživala – ostvarivanje ovog pastoralnog imperativa nije lagano. Treba tu abrahamovske vjere i odvažnosti.

Nabrojiti ćemo neke oblike ovog operativnog izbora. Crkva treba proširiti svoju spasenjsku i službeničku skrb na sve ljude nadilazeći mentalitet obrane vlastitih „sinova”; ustanova i institucija; služiti se evanđeoskim kriterijima u pro-

³⁵ Usp. ALBERICH E., *nav. dj.*; AMBROSIO G., *Per una pastorale che si rinnova*. LDC, Torino 1981, DE ROSA G., *Una Chiesa nuova per i tempi nuovi. Problemi, difficoltà, speranze della Chiesa oggi*, Dehoniane, Napulj 1973.

³⁶ U ovom dijelu slijedim Alberichevo razmišljanje o dotičnoj problematici. Usp. ALBERICH E., *nav. dj.*, str. 28–35.

prosudivanju kulturnih situacija, društvenih stvarnosti, režima i pravnih poređaka nadilazeći ekleziocentričko mjerilo obrane vlastitih interesa i djelatnosti; poštivati legitimnu autonomiju vremenitih stvarnosti promičući dijalog i suradnju te nadilaženje dualističkih stanovišta: zastupanje, upletanje, skrbništvo, suprotstavljanje, paralelizmi itd.

6.2. Dijaloška i evangelizatorska Crkva

Novi crkveni pastoralni plan treba ići za tim da crkvena praksa zauzme dijaloško i evangelizatorsko stanovište kako bi se nadišlo sociološko apsolutiziranje Crkve. Svima je jasno da je nova društvena situacija u kojoj se nalazi Crkva uistinu pluralistička pod vidom ideja i kultura te da se prekinulo sa društvom koje je bilo izričito „kršćansko” te izgleda da je prvenstvo liturgijsko-sakramentalnog gledišta zapalo u krizu, barem onaj oblik koji se bio ustalio. Osim toga raste svijest o misionarskoj biti Crkve u svijetu što će uvjetovati i crkvenu praksu. Proklamirano prvenstvo evangelizacije želi staviti u središte pažnje na mjesto ideala „onoga koji prakticira” usmjerenje, dozrijevanje u vjeri i svjedočenje vjere.

Dolazi i do pomaka mjerila pripadnosti tijelu Crkve. Na mjesto „sociološke” pripadnosti po rođenju i krštenju, dolazi mjerilo vjere kao jasne cjeline životnih stanovišta.

6.3. Crkva zajednica

Novi profil Crkve treba ići za tim da u novonastaloj situaciji stvori Crkvu zajednicu kako bi se nadišlo udruženjačko i birokratsko u Crkvi. Budući da je sve više zajednica ovog ili onog profila, crkveni znak koinonije treba ići za tim da pronalazi nove oblike ostvarivanja bratstva i zajedništva među ljudima. Ako se Crkva u očima ljudi, na svojim različitim razinama, pojavljuje kao snažno organizirano tijelo, udruženjačka struktura ili kao agencija koja vrši usluge religiozne naravi, male su mogućnosti da onda bude prostor zajedništva i bliskog življenja vrednota Božjega kraljevstva. Pa ipak ona ne smije izdati samu sebe. Ona mora jačati komunitarnu dimenziju svoje prakse na području or-

ganizacije, kulta, služenja, propovijedanja, misi-je itd. Otvoreno komuniciranje, sloboda riječi, poštivanje i prihvaćanje osoba moralo bi nadići čisto kulturalni odnosno birokratsko-administrativni stil crkvenog ophođenja.

Nadalje, Crkva mora stvarati nove oblike zajednica jer se taj „fenomen” posvuda javlja kao izraz ponovnog otkrića koinonije kao vrednote. To su bazične zajednice, zajednice po mjeri čovjeka, obnovljene zajednice itd. Kao takve omogućuju novi doživljaj Crkve te mogu biti poticaj za obnavljanje dosadašnjih crkvenih struktura, recimo župe.

6.4. Molitva u službi obnove Crkve

Još je za obnovu lica Crkve važno jedno drugo područje, područje molitve, odnosno slavljenja Kraljevstva preko čega bi suvremena Crkva mogla nadići čisto obrednu religioznost koja se dobro uvriježila u njenim strukturama. Izgleda da je liturgijsko-slavljenički trenutak, barem kako se danas predstavlja, dobrom zapazo u krizu zbog tipičnih oblika i načina pobožnosti koji su vlastite prošlosti. Međutim, bilo bi vrlo riskantno i zbog toga neodogovorno osporiti važnost ovog oblika crkvene djelatnosti u sklopu cjelovite crkvene aktivnosti. Određeni zahtjevi društvene i kulturne situacije današnjeg vremena zahtijevaju na neki način spasavanje simboličko ritualnog i smisla za slavlje kao izraza života u njegovoj dubini. Upravo zbog toga bilo bi dobro premisliti znakovitost liturgijskih čina te ih pokušati izraziti u novoj crkvenoj stvarnosti.

Evangelizacija kao jedna od prvotnih služba riječi zahtijeva da liturgijsko djelovanje ponovno postane slavljenje vjere i sakramenata vjere podvlačeći autentičnost hoda vjere u usporedbi s liturgijsko-sakramentalnim obredom u njegovoj izvanjskoj formi. Novo otkriće dijakonije kao povijesnog zalaganja zahtijeva da liturgijsko djelovanje ponovno postane nadasve slavljenje života kao takvog, kao dara i kao zadatka i na poseban način kršćanskog života kao liturgije koja se živi u služenju braći i u ponovnom pronalaženju zajedništva. Pod tim vidom Crkva treba spasavati blagdan i slavljenje kao izvore nade i značenja u svijetu kojim vlada beznadna

razumnost. Nadalje na području liturgijskog služenja trebat će obnavljati i oblike kontemplacije i molitve. Pomanjkanje slušanja, razmišljanja, meditacije, simboličkog izražavanja, vrlo su česta zla našeg vremena, stvari koje su često jednostavno prigušene novim ritmom života koji sve svodi na bitno i racionalno. Kontemplacija u akciji postala je imperativ suvremenog načina života.

6.5. Crkva odraslih vjernika

Crkva se ne bi obnovila kad ne bi postala Crkva odraslih vjernika, tj. kad ne bi nadišla *klerikalizam, infantilizam, maskilizam, paternalizam* u svojoj praksi. S obzirom na ovu problematiku hitno je provesti saborsko načelo poimanja Crkve kao Božjega naroda gdje jednakost i jednako dostojanstvo svih članova prevladava nad razlikovanjem službi i oblika služenja. Stoga je nužno nadići sve oblike klerikalnih podjela i diskriminacije osoba u Crkvi. Klerički monopol pa i samo nezgodno razlikovanje klerika i laika treba ustupiti mjesto poimanju Crkve kao zajednice različitih oblika služenja na korist Božjega kraljevstva. Ne radi se ovdje o nekom promicanju laika, nego o tome da treba duboko premisliti crkvenu praksu na temelju bitne jednakosti sviju priznavajući različitost karizama i oblika služenja kako bi se provela deklerikalizacija Crkve.

Ako je negdašnji pastoral bio prožet infantilizmom, danas se osjeća imperativ da se u središte pastoralnog djelovanja stavi promicanje odraslih vjernika s odraslom vjerom. Ljudi se danas u društvu osjećaju odgovornim subjektima, takvim se doživljavaju i na svojim radnim mjestima, na području raspodjele dohodaka, pitaju se zašto se ne bi osjećali takvima i u Crkvi. Oni ne žele više biti objekti pastoralne skrbi Crkve. Oni potiču da se s profila direktivnog pastora prijede na onaj kreativnog i suodgovornog stila.

Pod tim vidom priznavanje i vrednovanje dostojnosti i jednakosti žene u crkvenom djelovanju predstavlja se kao hitan zadatak. Maskilizam unutar crkvenih struktura očit je a kroz to i određeni oblik diskriminacije i potčinjenosti žene vidan je što je u očitom suprotnosti s

proglašenom jednakošću i dostojanstvom žene. Zato je vrlo važno da Crkva zauzme stanovište gdje će se očitovati konkretno vrednovanje jednakosti žene bez negiranja različitosti spolova, te da se neće pozivati na tzv. prirodne ili vjerske zapreke, koje se u stvari svode na društveno-kulturne uvjetovanosti koje su ionako forma a ne sadržaj pa prema tome i podložne preispitivanju.

Ništa manje nije hitno niti to da se u Crkvi nadiđe paternalistički način obavljanja pastoralnih djelatnosti, koji posebno mlade svodi na jednostavni objekt pastoralne djelatnosti Crkve. Mladi koji su najuvjerljivija budućnost Crkve trebaju se u njoj osjećati tvorcima i protagonistima nove crkvene prakse. Oni moraju biti aktivni subjekti novog lica Crkve ako u Crkvu donose svježinu bilo svojim razmišljanjima, bilo svojim konkretnim nastupima.

6.6. Pitanje eklezijalnosti malih zajednica

Na svjetskoj razini a i u našoj Crkvi mladi su nosioci novih pokušaja zajedništva u krugu obično sebi srodnih grupa. Budući da se na te skupine različito gleda, ne vidim razloga da se i mi ne pozabavimo njima malo iscrpnije. Mnogi strahuju da se ne zastrani na području crkvenosti. Koja bi to bila mjerila koja bi nam mogla dati garanciju eklezijalnosti određene skupine? Tim pitanjem bave se i neki crkveni dokumenti kao što su Evangelii nuntianti (br. 58), Sinoda biskupa 1977. godine, Sastanak u Puebli (br. 638–647). I neki se teolozi bave ovim pitanjem. Svi se slažu u jednome: Evanđelje mora biti konstitutivni element svake novonastale skupine. Naime, služenje evanđelja i ispovijest vjere u Isusa Krista jesu krajnji cilj svakog crkvenog saziva. Svaki drugi motiv (življenje bratstva, traženje prijateljstva, potreba razumijevanja i prihvaćanja, zajedničko nastojanje oko jednog cilja) ima smisla za vjeru jedino ako je usidreno u samom evanđelju.³⁷

³⁷ Usp. DORMEIER G., *Jugend und Gemeinde*, Pustet, Regensburg 1974; GROM B., *Methoden für Religionsunterricht, Jugendarbeit und Erwachsenenbildung*, Patmos, Düsseldorf 1976.

Eklezijalnost jedne skupine očituje se u načelu crkvenog zajedništva. Svaku autentičnu zajednicu saziva i priznaje Crkva, a dotična zajednica živi u zajedništvu s Crkvom pokazujući opću otvorenost. Nezamisliva je crkvena zajednica koja bi nastala iz isključivo vlastite pobude i koja se ostvaruje na autonoman, zatvoren i samodostatan način. Zahtjevu zajedništva od strane male zajednice treba odgovoriti otvoreno i u duhu prihvaćanja tako da se ne ukidaju razlike, nego da se prihvate raznolikost i izvornost različitih crkvenih izričaja.

Svaka autentična crkvena zajednica treba osigurati prikladan prostor tipičnim službama crkvenog posredništva: diakoniji, koinoniji, kerigmi i liturgiji. Ne dajući im odgovarajuću vrijednost, ne stvarajući im adekvatan prostor ili eliminirajući neku od njih, oduzima se skupini pravo da se smatra kršćanskom zajednicom. Osim toga, svaka crkvena zajednica mora osigurati prostor različitosti karizama i ministrija, a posebno zaredenom ministriju koje mu je dužnost usklađivati, animirati i voditi crkvenu zajednicu.³⁹

6.7. Patološke pojave u malim skupinama

Nedostatak ovih i sličnih elemenata može u malim skupinama izazvati patološke pojave kao što su: odvajanje, veličanje samih sebe, duh sektaštva, fanatizam, pretjerana emotivnost, poteškoće u vezi s uklapanjem u širu crkvenu zajednicu, sustavno osporavanje itd. Razlog tome ne treba uvijek tražiti u voditelju određene skupine niti je preporučljivo da zbog ispada jednog ili drugog člana treba „karakteristiku” pripisati cijeloj skupini. Nisu međutim nerijetki slučajevi zajedničke nezrelosti. Teološka kao i razmišljanja drugih znanosti nude nam velik broj elemenata za analizu s tim u vezi.³⁹ Navest ćemo neke osnovne kriterije:

— Nedostaci pod vidom crkvenog zajedništva. Protiv ovog načela griješi se tako što se izdvaja i zatvara s obzirom na širu crkvenu zajednicu: nepovezane skupine, duh sektaštva ili zatvaranja u sebe, samodostatnost ili usamljenost djelovanja, sukobi i osporavanja, nedostatak otvorenosti prema drugima, nesposobnost za dijalog i suradnju itd.

— Nedostaci pod vidom cjelovitosti crkvenih službi ako skupina usredotočuje svoju pažnju na neke službe zanemarujući druge. Npr. skupine koje su jednostrano usredotočene na djelatnosti „vjerskog” ili „duhovnog tipa”, dok su druge usredotočene na „služenje” trećemu ili su se opredijelile za uživanje vlastite emotivne klime. I neki drugi nedostaci prisutni su koji put u crkvenim skupinama zbog neprikladnog vršenja pojedinih crkvenih službi kao što su naviještaj riječi, ili liturgijsko slavlje, ili političko zalaganje itd.

— Nedostaci uzajamnog djelovanja službi koji se očituju u pretjeranoj spontanosti, nedostatnoj zastupljenosti, neprikladnom vršenju autoriteta (autoritarizam, paternalizam, kult osobnosti ili pak anarhičnost); nedostaci s obzirom na priopćavanje i sudjelovanje. Stupanj zrelosti pojedine zajednice dobrim dijelom ovisi i o njegovanju odnosa prema drugim sličnim zajednicama. Sustav određene crkvene zajednice pokazuje svoju zrelost odnosno nezrelost i time uređuje i rješava sukobe među pojedinim članovima. Povijesno je iskustvo pokazalo da su tri elementa neobično važna u rješavanju konflikta: vjera, ljubav i primjerenost. Konkretna način primjene ovih elemenata nije uvijek lagan, ali nikako ne treba zaboraviti da se snagom ovih načela najlakše rješavaju sporni slučajevi.⁴⁰

7. OBILJEŽJA ZRELE VJERE

Kad ovakve kriterije zahtijevamo za eklezijalno zdravu vjersku skupinu, pitamo se kakva bi morala izgledati vjera pojedinaca unutar skupine pa da njegovo svjedočenje Božjeg kraljevstva bude stvarno korektno i učinkovito. Koji su naime sve kriteriji zrele vjere iz koje bi vjernik trebao djelovati?

³⁸ Usp. *Una chiesa che nasce dal popolo. Le comunità di base*, Quaderni Asal, br. 21–22, 1975, *Comunidades cristianas de base: signo de los tiempos, opción pastoral*, 1970. prema ALBERICH E., nav. dj.

³⁹ Usp. TONELLI R., *La vita dei gruppi ecclesiali*, LDC, Torino 1972; GODIN A., *La vita dei gruppi nella Chiesa*, Trento 1971.

⁴⁰ Usp. GODMANN G. – LIPPERT P., *Versöhnung – Ende der Konflikte. Konfliktbewältigung in Gruppe und Gemeinde*, Lahn-Verlag, Limburg 1975.

Crkveno nastojanje, naročito ono katehetskog profila, stavlja si za cilj dozrijevanje osobe u vjeri sve do točke da vjera bude potpuno zrela. I u ovom razmišljanju suradnja teoloških i antropoloških znanosti može biti od velike pomoći. Doprinos psihologije osobnosti, psihologije religije i pedagoških znanosti ovdje je nezamjenjiv. Pokušat ćemo izložiti karakteristična obilježja zrelosti vjere.⁴¹

Zrela vjera trebala bi biti okosnica osobnosti i tako nadići poimanje vjere koje je rubne naravi u ljudskom životu. Vjersko je stanovište dozrelo ako je postalo glavno uporište osobnosti pod vidom življenja života i samog djelovanja u životu. Kao takav je rezultat procesa integracije koji koordinira i usklađuje ostale vrednote. Gdje ne dolazi do potpune integracije, vjera i općenito religioznost potisnute su na rub, rastavljene su od konkretnog života te su kao takve svedene na uski prostor određenog ponašanja i senzibilnosti, ali bez značajnijeg utjecaja na opće ponašanje osobnosti. Ako vjera nije postigla stupanj cjelovite integracije, ona se blokira te ostaje na razini izvanjskosti koje ne dopušta vjeri da se pounutrašnji ukorjenjujući se duboko u središte osobnosti. Takva je vjera djetinja ili u krajnjem slučaju adolescentna.

Zrela vjera nužno utječe na tri oblika ljudske aktivnosti: spoznajnu, osjećajnu i komportamentalnu (ponašanje) što nužno isključuje jednostranost i djelomičnost razvoja. Nema zrele vjere bez zauzimanja integralnog vjerskog stanovišta. Tako npr. produbljivanje religioznog znanja, ako nije povezano s čuvstvom, završava u teoretskom poznavanju bez povezanosti sa životom i djelovanjem. Na sličan način isticanje osjećaja i naklonosti (kao što su zanos, polet, velikodušnost, radost...) ne jamči zrelost ako nije popraćeno spoznajom i upravljeno u smjeru djelovanja. Ista logika vrijedi i za ponašanje: ako primjemo vanjsko ponašanje nije prožeto prikladnim stanovištima i spoznajama, vrlo se lako očituje kao konformističko, kompenzacijsko odnosno izbjegavajuće.

Zrela vjera dakle produbljuje spoznajnu dimenziju i time isključuje bilo kakav fideizam ili nerazumnost. Svaki zrelo vjernik treba znati obrazložiti svoje vjersko opredjeljenje; poznavati zahtjeve svoje vjere, njenu utemeljenost, njenu

tradiciju, kulturu. Vrlo je opasno „opunomoćivati” druge za pravdanje vlastite vjere. Vjernik produbljen u svojoj vjeri zna razlikovati bitno od sporednoga, nepromjenjivo od slučajnoga, središnje od perifernoga, sigurno od sumnjivoga. To je ono što se zove „hijerarhija vrednota”. Tome nasuprot stoji ukrućenost svakog religioznog monolitizma koji, možda pod prividom privrženosti ili vjernosti, prikriva zapravo nezrelost, nepokretljivost ili integritet.

Nadalje, zrela vjera je kritička i samokritička a ne naivna i pasivna. Ona zahtijeva stalno proučavanje i razmišljanje nad Božjom riječi koja sudi, ali i nad drugim ljudskim sredstvima vrednovanja i suočavanja. Takvo vjersko stanovište tolerantno je pred mnogovrsnim konkretnim očitovanjima religioznog iskustva.

Zrela vjera na integralan način razvija afektivno-emotivna stanovišta čovjeka što znači da vjera posjeduje motivacijsku autonomiju i zato nema čisto funkcionalnu ili kompenzacijsku ulogu. Kao takva ona nije isključivo podložna potrebama, željama, nego je izvor djelovanja. Ona nalazi u sebi razlog djelovanja i pretpostavlja psihičku zrelost te poznavanje i prihvaćanje sebe, čuvstvenu neovisnost, nadvladavanje sebičnosti, prihvaćanje vlastite zadaće u društvu. Zato je zrela vjera stvarateljska a ne nepokretna ili konformistička. Otklanjajući zatvaranje u sebe samu, ona je nepresušan izvor novih poticaja, tumačenja i pothvata. Ne boji se promjena, nego ih dapače smatra normalnim zakonom životnog rasta i uvjetom autentičnosti.

Nadalje, zrela je vjera postojana i sposobna da se zalaže na dugi rok i zato nije hirovita ili podložna trenutačnim „nadahnućima”. Kao takva je stvaralačka te se ne povodi pomodarstvom ili neposrednim poticajima. Otvorena je za dijalog i suočavanje, otklanja osjećaj samodostatnosti ili netrpeljivosti. Vjernik i vjerske zajednice ne izbjegavaju sučeljavanje dijaloške naravi s kulturnim i ideološkim stanovištima koja su različita od njihovih, dapače oni su im razlog neprestanog premišljanja, pročišćavanja, konsolidacije vlastitih stanovišta vjere. Daleko od toga da se boji za svoju egzistenciju, zrela

⁴¹ Usp. ALBERICH E., *nav. dj.*

vjera upušta se u dijalog bilo s onima koji ne vjeruju, bilo s onima koji „na drukčiji” način vjeruju, bilo s onima koji drukčije misle u vlastitom vjerskom krugu.

Zrela vjera ne bi bila zrela kad se kao takva ne bi dokazivala u ponašanju vjernika. Ona je sušta suprotnost nedosljednom i nedjelotvornom načinu života i zato je dinamična i aktivna, nepresušan je izvor poticaja. Stanovište vjere koje ne postaje uvjerena praksa vrlo je daleko od cilja zrelosti. Zato čin koji proistječe iz stanovišta zrele vjere nije nesuvisao, rastočen, nego postoji sklad između vjere koju se javno ispovijeda i vjere koju se živi, između misli i djelovanja, između evanđeoskog zahtjeva i uređenja vlastitog djelovanja.

ZAKLJUČAK

Sve što je bilo rečeno dosad išlo je za tim da se sagledaju nova previranja na području crkvene prakse. Očito je da postoje veliki protori djelovanja i obnove. Treba samo u nama posvijestiti nešto što je bilo zaboravljeno ili zapostavljeno. Pokretači i svježina svake kvalitetne obnove bili su i ostaju mladi. Želimo da to ne bude trenutačne naravi, da i ovaj prilog ne bude jedan od tolikih koji može biti lijep u sebi ali da ne imadne nikakav relevantan utjecaj na stvaranje novih vjerskih stanovišta koja će obnavljati život i pojedinaca i zajednice.
